

HAAS PÉTER

alelnök

Nagy Imre Társaság

e-mail: julipeter.haas@gmail.com

Dr. Sipos József a Nagy Imre Társaságban

Sipos Józsefnek négy szívügye volt: a tudomány, az oktatás, a politika és a Nagy Imre Társaság. Mindegyiket maximális erőfeszítéssel kívánta szolgálni, akár egészsége, magánélete rovására is.

Mivel ez az írás a Nagy Imre Társaságban (NIT) betöltött szerepéről szól, röviden összefoglalom azt, amit az egyesületről a továbbiak megértéséhez tudni kell.

A NIT 1992. november 30-án alakult meg. Kezdeményezői mártír miniszterelnökünk lánya, Nagy Erzsébet, férje, Vészi János és barátaik voltak. Az alapító tagok nagyrészt az 1956-os forradalom és szabadságharc fontos szereplői, a mártírok és hősök hozzátartozói, barátai közül kerültek ki.

Országos egyesületté válásában meghatározó szerepe volt az idén százegy éves Földvári Rudolfnak, a Borsod Megyei Munkástanács egykori, életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt elnökének, aki 1993–1995 között az egész országot bejárva kereste fel egykori bajtársait. Tárgyalásai nyomán egymás után alakultak meg vidéki tagszervezeteink.

A Társaság eredeti célja Nagy Imre emlékének ápolása, életének, munkásságának tanulmányozása és minél szélesebb körben történő terjesztése volt. Később ez kibővült a többi '56-os mártír, az életben maradt hősök és az egész forradalom emlékének ápolásával.

A NIT fentebb felsorolt törekvéseit koszorúzási ünnepségekkel, előadásokkal, konferenciákkal, publikációk megjelentetésével, diákvetélkedők, emléktúrák szervezésével igyekszik szolgálni.

A feladat jelenleg is aktuális, mert 1956 eseményeinek, szereplőinek valós értékelése a mai napig sincs a helyén, sem a hivatalos hozzáállásban, sem a médiában, sem a közvéleményben.

A NIT-nek 2022-ben 12 helyi (köztük egy határon túli) szervezetben mintegy háromszáz tagja és annál jóval tágabb, támogatókból, segítőkiből álló holdudvara van. Jelenlegi elnöke Balahó Zoltán történész, a Magyar Nemzeti Múzeum legújabb kori gyűjteményének gondozója.

Igyekezettünk eredménye, hogy nagyrészt szervezeteink ösztönzése, kezdeményezése alapján több országban számos szobor, dombormű, emléktábla, utcák, terrek elnevezése hirdeti Nagy Imre és a forradalom többi '56-os mártírjának, hőseinek emlékét.

A Társaság szoros, szerződéses viszonyban áll az eredetileg szintén Nagy Erzsébet által létrehozott Nagy Imre Alapítvánnyal, amely a Magyar Tudományos Akadémia égisze alatt végzi munkáját. Fő feladata a Nagy Imre egykori lakóhelyén berendezett Emlékházban korszerű audiovizuális eszközökkel felszerelt Emlékmúzeum működtetése, de tevékenysége más fontos területekre (előadások szervezése, könyvkiadás stb.) is kiterjed.

Mi úgy tartjuk, hogy a NIT – bár a politikai viharoktól nem mindig sikerült távol tartani magunkat – kicsiben megtestesíti a nemzeti összefogás eszméjét. Tagtársaink a legkülönbözőbb családi háttérű, végzettségű, foglalkozású, eltérő politikai nézeteket valló emberek, akik összetartó közösséget alkotnak. Tagjaink túlnyomó része vidékről vagy éppen a határon túlról kerül ki, elnökségünk fele hölgyekből áll. Ennek a közösségnek egyik kovásza dr. Sipos József volt.

JÓSKA ÉS A NIT KAPCSOLATA

Röviddel a Társaság megalakulása után azzal kezdődött ez a kapcsolat, hogy Jóska felajánlotta: ingyenes látogatást szervez tagjainknak az 1945. évi földosztás szimbolikus színhelyére, az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékparkba. Ennek során megnézhattuk a park nevezetességeit, köztük a restaurálás utolsó szakaszában lévő Feszty-körképet. Ezt a programot megismételte tagjaink gyermekei részére. Segítségével ott lehettünk akkor is, amikor 1995. március 29-én felavatták a Popovics Lőrinc által készített földosztási emlékművet.

Ekkor már Sipos Józsefet a NIT tagjai között üdvözölhattük, 1997-től pedig az Országos Elnökség tagja lett. Rendkívüli aktivitással kapcsolódott bele a munkába, előadásokat tartott, programokat szervezett, nagy népszerűsége tett szert tagjaink körében. Ennek köszönhetően 2005 májusában a helyi szervezetek képviselőinek szavazataival a Társaság első választott ügyvezető elnöke, 2008-tól elnöke lett. (Nagy Erzsébet 2008-ban bekövetkezett haláláig a NIT örökös elnöke volt, aki élete utolsó éveiben betegsége miatt már nem tudott részt venni a Társaság életében, ügyvezető elnökök helyettesítették.)

Jóska Vészi Jánossal, a Társaság első évtizedének meghatározó személyiségével együtt úgy tervezte, hogy a Nagy Imre Emlékház – egyéb funkciói mellett – kutatási központ is legyen, ahol történészek és más érdeklődők az ottani gazdag könyv- és dokumentumtár segítségével tanulmányozhatják Nagy Imre életét és munkásságát, az 1945 utáni évtizedek viharos eseményeit. A kutatási igazgató Sipos József lett, aki ezt a feladatot 2003-ig látta el. A projekt az eredeti elképzelés szerint nem igazán valósult meg, Jóska kutatói státuszát 2003-ban megszüntették. A szakmai és pénzügyi kudarc nagyon megviselte.

Spiró György helyesbítésében az ismert latin szállóige magyarul így hangzik: „...halottakról vagy jól, vagy semmit”. Ennek jegyében őszintén be kell vallanunk, hogy elnöki időszaka nem tartozik Jóska legsikeresebb „nagyimrés” évei

közé. A programok technikai részleteivel, a pénzügyekkel való bajlódás nem volt erőssége, az Emlékház vezetésével sem sikerült jó kapcsolatot kialakítania. Erre az időszakra esett pártjában, az MSZP-ben egy sajnálatos félreértés miatt történt, nyilvánosság előtti meghurcolása is.

2009-ben nem vállalta tovább az elnöki feladatot, oktatói és egyéb munkáira koncentrált. A nehéz időszak szerencsére nem vette el kedvét sokirányú tevékenysége folytatásától. Két egyetemen tanított, előadásokat tartott, publikációs tevékenységet végzett, a NIT elnökségében is tovább dolgozott. Személye megtestesítette a Társaság egyik alapeszméjét, a barátságot, az aktuálpolitika falainkon kívül hagyását. Elkötelezett baloldali volt, de nagyszerűen megértette magát, szívélyes viszonyt ápolt közösségünk egészen más nézeteket valló tagjaival is. Ezért mindannyian tiszteltük, szerettük, megfogadtuk hasznos tanácsait.

Hivatalosan szegedi szervezetünknek is egyik vezetője volt, ottani tevékenysége tökéletesen tükrözte összetett személyiségét. Hagyományos, a szabályoknak megfelelő egyesületi életet nem folytattak, a tagnyilvántartás, tagdíjfizetés, jegyzőkönyvvezetés stb. idegen feladatok voltak számukra. Ugyanakkor a szervezet elnökével, Géczy József Alajossal, valamint az egyetemmel együttműködve, tanítványaikat bevonva nagyszerű konferenciákat szerveztek. Többek között behatóan foglalkoztak az '56-os munkástanácsok történetével is.

Legnagyobb szabású rendezvényük 2016. december 8-án a szegedi Ifjúsági Házban a Forradalom és Szabadságharc 60. évfordulója alkalmából szervezett „Tethelyre hívás” című konferencia volt. Címében arra is utalt, hogy az ifjúság követeléseit tartalmazó 16 pontot 1956. október 20-án Szegeden fogalmazták meg, így a várost a forradalom bölcsőjének tekintik. A konferencián a legkülönbözőbb politikai irányzatokhoz tartozó előadók idézték fel a rendszerváltás és az ahhoz vezető időszak eseményeit, elemezték 1956 és 1989 összefüggéseit. Anyaga nyomtatásban is megjelent.

Sipos József a NIT-ben tartott előadásaiban mindig közérthetőségre törekedett, mivel tudta, hogy hallgatói nagy része nem szakértője a témáknak, ugyanakkor a tudományos igényességből sem engedett. Emlékezetes volt a Mezőgazdasági Múzeumban rendezett konferencián tartott előadása, melyben komoly érvanyaggal cáfolta azt a feltételezést, hogy az 1945-ös földosztás alapjait nem Nagy Imre, hanem a Kisgazda Párt dolgozta ki.

2005-ben, a földosztás 60. évfordulóján előbb a Magyar Tudományos Akadémián, majd Társaságunk jászberényi központi rendezvényén tartott nagy sikerű előadást.

A NIT keretében folytatott publikációs tevékenysége is kiterjedt volt. Aktívan közreműködött Nagy Imre snagovi naplójának megjelentetésében, valamint a *Nagy Imre és kora* (népszerű nevén Nagy Imre füzetek) című, tanulmányokat és forrásközléseket tartalmazó kiadványsorozat összeállításában (Nagy Imre Moszkvában, 1930-ban írt két tanulmánya; Nagy Imre *Gondolatok és emlékezések* című kézírata a Nastase-dossierben; Nagy Imre, a *földosztó miniszter* stb.).

Utolsó nagy munkája, a Horthy-korszak belpolitikáját meghatározó 1922. év eseményeiről írt, *A bethleni kétharmad* című kötetének megjelenése már a Covid időszakra esett. A szegedi könyvbemutató után az üres Nagy Imre Emlékházban

online formában ismertette a művet, amit a felvétel után néhány nappal az Alapítvány és a Társaság közösségi médiaoldalán kísérhettünk figyelemmel.

Sipos József érdeme a *Nagy Imre élete és halála* című tablókiállítás összeállítása, mely Budapest mellett több vidéki szervezetünk székhelyére, sőt a Vajdaságba és Erdélybe is eljutott.

A földosztás 75. évfordulójának tiszteletére (a világjárvány miatt másfél éves késéssel) a NIT 2021 szeptemberében Nagyatádon szervezett nagyszabású programot, melynek bevezető előadását Sipos József vállalta magára. Nagyon féltettük, hogyan birkózik meg a feladattal, mert akkor már súlyos beteg volt, a hangereje sem volt a régi. Ehhez képest legjobb formájában, kitűnően szerepelt. Meggyőzően érvelt arról, hogy Nagyatádi Szabó István, a „csizmás képviselő” az adott történelmi körülmények között minden lehetségest megtett a magyar parasztság érdekében. Aznap délután Csokonyavisontán, Nagyatádi Szabó István múzeummá alakított szülőházánál búcsúztunk el tőle. Nem várta meg a háromnapos program végét, más teendői szólították. Nem tudhattuk, hogy utoljára találkoztunk vele.

Láng György a nagy zeneszerzőről, Bachról írt könyvében főhősét „az el nem fogyó utak vándorának” nevezte. Nos, Sipos Jóska élete utolsó éveiben hozzá hasonlóan rötta a végtelen háromszöget édesanyjától örökölt dombrádi telke, Budapest és Szeged között. A vándorút csak halálával, 2021. november 30-án ért szomorú véget.

Jellemző volt rá, hogy élete utolsó reggelén telefonon hívta Társaságunk aszisztensét, hogy a Szegedre szervezendő, munkástanácsokról szóló konferenciáról beszéljen vele. Panaszkodott, hogy rosszul érzi magát. Kollégánknak arra kérte, hogy most ne a szervezéssel foglalkozzon, forduljon orvoshoz.

Jóska aznap este már nem volt életben.

Hozzá tartozói ragaszkodtak zárt, családi körben történő temetéséhez, ezért barátai, tanítványai, tagtársai, tisztelői más módot találtak búcsúztatására és az emlékezésre.

Szegeden, az árvízi emlékmű előtt egyetemi oktatói szobatársa, Marjanucz László mondott beszédet, majd a nagyszámú résztvevő, köztük a NIT elnökségének küldöttei virágokat szórtak a Tiszába Jóska emlékére.

2022. április 23-án a Nagy Imre Emlékház teltházas előadótermében felolvastuk barátja, Romsics Ignác akadémikus szép nekrológiáját, majd tagtársai, közeli barátai meséltek Jóskával kapcsolatos emlékeikről.

2022. május 13-án a Szegedi Tudományegyetemen tartott „Sipos József emlékkonferencia” szervezői megtisztelték azzal, hogy a NIT képviselőjeként a délutáni ülészakot én vezethettem le. Megható volt, hogy egykori tanítványai milyen szeretettel emlékeztek arra, mentoruk mennyi empátiával irányította kezdő lépéseiket, ajánlott egyéniségüknek megfelelő kutatási témákat részükre.

Számomra Sipos József olyan ember volt, mint Jókai Mór *És mégis mozog a föld* című regényének főhőse, aki életét a hazai állóvíz megmozgatásának áldozta. Búcsúzzunk hát tőle a regény bevezetőjének utolsó mondatával: „Tisztesség adasék emlékezetének!”